

A Személyes Autoritás a Családi Rendszerben Kérdőív magyar változatának (PAFSQ-H) pszichometriai jellemzői

NISTOR MIHAELA^{1*} – PAPP GÁBOR¹ –
MARTOS TAMÁS² – MOLNÁR PÉTER³

¹Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, Debrecen

²Semmelweis Egyetem, Mentálhigiéné Intézet, Budapest

³Debreceni Egyetem, Magatartástudományi Intézet, Debrecen

(Beérkezett: 2012. április 26.; elfogadva: 2013. május 21.)

Elméleti háttér: A „személyes autoritás a családi rendszerben” fogalmát Williamson (1981, 1982) dolgozta ki. Olyan sajátos fejlődési feladatot és szakaszt ír le, mely egyszerre érvényes egyéni és családi szinten, és lényege a fiatal felnőtt személy és szülei közötti családi hierarchia újraértelmezése és átrendezése. A fejlődési szakasz optimális esetben a korábbi, jelentős mértékben tekintélyre alapozott kapcsolattól egy differenciált, mégis bensőséges kapcsolati mód, az individuáció és az intimitás közötti egyensúly elérését jelenti. *Cél:* Tanulmányunkban a Bray és munkatársai (1984) által kidolgozott Személyes Autoritás a Családi Rendszerben Kérdőív (Personal Authority in the Family System Questionnaire, PAFSQ) magyar adaptációjának folyamatát írjuk le és a kérdőív pszichometriai jellemzőit is bemutatjuk. A PAFSQ intergenerációs családi folyamatokkal kapcsolatos, 132 tételből álló kérdőív, mely három generáción keresztül méri a családi kapcsolatokat, a vizsgálati személy szemszögéből. *Módszerek:* Kérdőíves vizsgálatunkban 338 felnőtt, tartós párkapcsolatban élő személy vett részt (123 férfi és 215 nő, átlagéletkor: 41,09 ± 10,95 év). Ellenőrző faktoranalízissel megvizsgáltuk, hogy magyar mintán is megfigyelhető-e a Bray és munkatársai (1984) által meghatározott faktorstruktúra. Emellett feltáró faktoranalízist is végeztünk, hogy megvizsgáljuk, van-e olyan faktorszerkezet, amely a magyar mintára jobban illeszkedik az eredetinel. *Eredmények:* Az általunk azonosított faktorstruktúra nagymértékben egyezik a Bray és munkatársai (1984) által közölttel. Hat faktor azonos volt, míg a két eltérő (Trianguláció, Személyes felelősség a fontos kapcsolatokban) kulturális különbségeket tükrözhet. Az így kapott faktorok Cronbach-alfa mutatói elfogadhatónak bizonyultak (0,70–0,90). A kérdőív nyolc itemének segítségével négy elégedettségi mutatót képeztünk, amelyek a párkapcsolatra, a gyermekkel, az anyával és az apával való kapcsolatra kérdeznek rá. Fenti mutatók és a magyar mintán kapott faktorok között összefüggést mutattunk ki. Utóbbiak segítségével három, az individuáció és az intimitás különböző fokozatait mutató profiltípust azonosítottunk. *Következtetések:* A Személyes Autoritás a Családi Rendszer-

* Levelező szerző: Nistor Mihaela, Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, 4010 Debrecen, Egyetem tér 1. E-mail: nistor.mihaela@indamail.hu

ben Kérdőív magyar változata (PAFSQ-H) pszichometriai jellemzői megfelelőek. A kérdőív alkalmazható a kutatásokban, de struktúrája véglegesítéséhez további vizsgálatok szükségesek.

Kulcsszavak: differenciálódás, trianguláció, leválás, család, intergeneráció, elégedettség, adaptáció

1. Bevezetés

A személyes autoritás a családi rendszerben (personal authority in the family system, PAFS) átfogó elméleti fogalom (Williamson, 1981, 1982, 1991). Az egyén azon képességére utal, hogy egyensúlyt érjen el a szelf differenciáltsága (individuációja) és az intimitás között mind eredeti családjában, mind párkapcsolatában és gyermekeihez való viszonyában, illetve egyéb, intimitást igénylő kapcsolataiban. A fogalom olyan új fejlődési ciklust jelöl, ami egyaránt érvényes mind az egyéni, mind a családi fejlődési ciklusokban. Williamson szerint az egyén lényeges fejlődési feladata, hogy megoldja a szülőkkel való kapcsolatban a differenciálódás és intimitás mint a kötődési folyamat két aspektusa közötti konfliktust. Ennek megoldatlansága ugyanis terhelné az egyén további intim kapcsolatait: a szülőktől való leválás zavara az intim kötődés gátja lehet később, a párkapcsolatok során. A Személyes Autoritás a Családi Rendszerben Kérdőív (Personal Authority in the Family System Questionnaire, PAFSQ) fontos eszköze lehet a fenti összefüggések feltárásának.

Tanulmányunkban röviden ismertetjük Williamson (1991) elméletét a személyes autoritásról, majd beszámolunk a mérőeszköz, a PAFSQ (Bray, 1991) magyar változatának (PAFSQ-H) pszichometriai jellemzőiről, eredményeink korlátairól. A kérdőív adaptálása hiánypótló a magyar szakirodalomban, hiszen tudomásunk szerint kevés az olyan eszköz (pl. Érzelmi Leválás Kérdőív, DSI-H; Nistor, Papp, Martos, & Molnár, 2013), amely kifejezetten a családterápia alapvető fogalmaival (trianguláció, fúzió, intergenerációs minták) foglalkozik. Jelen tanulmányunk célja a PAFSQ A- és B-verzióinak bemutatása magyar mintára adaptálva. A C-verzióval egy későbbi tanulmányunkban kívánunk foglalkozni, maga Bray (Bray & Harvey, 1992) is külön közölte.

2. A személyes autoritás a családi rendszerben elmélete

A személyes autoritás a családi rendszerben (PAFS) elmélete a transzgenerációs családi modellekre alapoz (Bowen, 1978; Böszörményi-Nagy & Ulrich, 1981; Williamson, 1981, 1982; Williamson & Bray, 1985, 1988). Ezen elméletek feltételezése szerint kapcsolati mintáink nemzedékről nemzedékre átadódnak (Bowen, 1978), következésképpen a szüleinkkel való kapcsolatunk jellemzői újrakonstruálódnak partnerünkhöz, illetve más, számunkra fontos személyekhez fűződő viszonyainkban.

A PAFS nem személyiség-konstrukum, hanem interperszonális készségek olyan halmaza, amely egymással összefüggő viselkedési mintákat tartalmaz. Általánosabb értelemben olyan kapcsolati formának is felfogható, ami ismételten megjelenik a családi és a másokkal való interakciókban. Az egyén elérve ezt a fejlődési fázist, a következőkre képes (Ng & Smith, 2006; Williamson, 1991): szabadon irányítja gondolatait; szabadon kifejezi gondolatait és véleményét, szociális nyomással szemben is; döntéseket hoz, és tiszteletben tartja a másik döntéseit; felelősséget vállal az élet eseményeiért; világos énhatárok jelenléte mellett kezdeményezi, elfogadja vagy elutasítja az intimitást; mindenkihez partnerként viszonyul, beleértve szüleit is.

Fejlődési szempontból a PAFS elérése a 30–45 éves kor feladata (Harvey & Bray, 1991; Lawson, Gaushell, & Karst, 1993). Ennek a kornak az elérése számos olyan élethelyzet megoldásának esélyét jelenti, amellyel a legtöbb ember fiatalabb korában még nem tud megbirkózni (Williamson, 1982). A két elsődleges feladat az eredeti családon kívüli kapcsolati háló megjelenése, általában a házastársi vagy partnerkapcsolat létrejöttével; valamint a szülőkkel való azonosulás a szülővé válás által. A PAFS konstrukumához kapcsolódó kulcsfogalmak az individuáció, az emocionális összeolvadás (fúzió), a trianguláció, az intimitás, az izoláció, a személyes autoritás és az intergenerációs megfélemlítés.

Az *individuáció* arra utal, hogy valaki képes önállóan működni kapcsolataiban, anélkül, hogy irreális mértékű felelősséget vállalna a másikért (Bowen, 1978; Bray & Williamson, 1987). Az individuáció nem azonos az eredeti családtól való érzelmi távolságtartással. Magában foglalja ugyanis a közeli kapcsolatokat az eredeti családdal, de olyan módon, hogy közben megtartja saját autonómiáját (Harvey, Curry, & Bray, 1991). Az individuáció ellentéte a *fúzió*, amely alacsony kapcsolati autonómiával, magas emocionális reaktivitással, illetve alacsony felelősségvállalással jellemezhető (Williamson, 1991). Bowen (1978) szerint a megoldatlan családi kötődések erősödő fúzióhoz vezetnek a kapcsolatokban.

Az *intimitás* arra az egyénre jellemző, aki képes közeli kapcsolatok átélésére, miközben megtartja az énje világos határait, és saját döntésétől függ, hogy mikor kezdeményez, illetve fejez be kapcsolatot. Más szavakkal: valaki úgy él intim kapcsolataiban, hogy közben megtartja a saját autonómiáját, nem veszítve el egyéniségét. A PAFS fejlődési folyamata lényegében azt írja le, hogy az egyén úgy képes pszichológiailag elhagyni az otthont (individuáció), hogy közben emocionálisan (intimitás) kapcsolatban marad eredeti családjával (Williamson, 1991). Ahhoz, hogy ez lehetővé váljon, elengedhetetlen a generációk közötti hierarchikus határok átlépése, vagyis hogy a személy partnerként viszonyuljon szüleihez. Az *intergenerációs megfélemlítés* ezzel szemben továbbra is fenntartja a hatalmi különbségeket a fiatal felnőtt és a szülei között. Ez abban gyökerezhet, hogy a felnőtt még mindig függ a szülőktől mind anyagi, mind pszichológiai szükségletei kiélégítésében (Williamson, 1991).

Az intergenerációs megfélemlítés és a fúzió a *trianguláció* folyamatának közvetítésével jelenik meg a viselkedésben. Ez azt jelenti, hogy két személy (pl. a szülők) nem tudva megoldani a kapcsolatukban megjelenő feszültséget, egy harmadik személyt vonnak be (pl. a gyermeket). A trianguláció legalább egyik résztvevőben feszültséget kelt, ami jelzi, hogy a nukleáris családban hiányzik az individuáció (Harvey és mtsai, 1991). Ha valaki képtelen kilépni a triangulációs folyamatból, ez jelentősen befolyásolja majd a későbbi, felnőtt működését, intimitást igénylő kapcsolatait (Williamson, 1991).

A PAFS fogalmait vizsgáló kutatások feltárták, hogy az intergenerációs családi folyamatok alapvetően befolyásolják a családtagok egészségét, illetve stressztűrő képességét (Bray, Harvey, & Williamson, 1987), a pszichológiai distressz megélését (Harvey és mtsai, 1991), az egészséggel kapcsolatos viselkedésmintákat (Harvey & Bray, 1991), az identitás, autonómia, önbizalom, önuralom mértékét (Anderson & Fleming, 1986a, b), továbbá a kodependencia megjelenését (Prest, Benson, & Protinsky, 1998), a következő generáció kapcsolati mintáit (Lawson & Brossart, 2001).

Egy másik vizsgálatban feltárták, hogy a személyes autoritás csökkenti az elégedettséget a különböző felekezetű házasságokban (Parsons, Nalbone, Killmer, & Wetchler, 2007). Továbbá pozitív összefüggéseket találtak a PAFSQ összes alskálaja és a marihuánafogyasztás között (Russo, 2009). Birditt, Fingerman, Lefkowitz és Kamp Dush (2008) vizsgálatában a jobb kapcsolati minőséggel rendelkező szülők gyerekei magasabb szintű személyes autoritással rendelkeztek. Pozitív összefüggéseket találtak a szülői differenciálódás és az utódok szociális szorongásának mértéke között is (Peleg, 2005). Továbbá az intimitás és az individuáció szintje az anyával való kapcsolatban pozitívan függött össze az individuáció szintjével a férj-

jel való viszonyban, miközben az individuáció az apával való kapcsolatban pozitívan befolyásolta a párkapcsolati intimitás minőségét (Gilliard, Blanton, & Bartley, 2007).

Lawson és Brossart (2004) három korosztály (18–23, 24–29, 30–45 évesek) fejlődési különbségeit vizsgálta a személyes autoritás elérésének folyamatában. Eredményeik szerint a kor előrehaladtával egyre kevesebb intimitás tapasztalható a szülőkkel és a partnerrel való kapcsolatainkban, kevesebb fúzió, trianguláció az apával, továbbá alacsonyabb intergenerációs megfélemlítés. A vizsgálatok feltárták, hogy a magasabb individuáció és intimitás (mind a szülői, mind a partnerkapcsolatban), illetve az alacsonyabb fúzió és intergenerációs megfélemlítés segíti a testi, lelki egyensúly fenntartását.

2.1. A személyes autoritás mérése

Az itt bemutatott elméleti megközelítés fontos jellemzőinek mérésére szolgál a Személyes Autoritás a Családi Rendszerben Kérdőív (PAFSQ), amelyet James H. Bray, Williamson és Malone (1984) dolgoztak ki. A kérdőív megalkotásának célja olyan mérőeszköz létrehozása volt, amely a vizsgálati személy nézőpontjából méri három generációhoz, a személy szüleihez, saját korosztályához, valamint gyermekeihez fűződő családi kapcsolatait. A PAFSQ azon a feltevésen alapszik, hogy szubjektív percepcióink meghatározzák aktuális működésünket fontos személyközi kapcsolatainkban.

A teszt a szerző (Bray és mtsai 1984) által végzett faktoranalízis alapján 8 alskálát tartalmaz: 1. Fúzió–differenciálódás a párkapcsolatban (Spousal Fusion–Individuation), 2. Intergenerációs fúzió–differenciálódás (Intergenerational Fusion–Individuation), 3. Párkapcsolati intimitás (Spousal Intimacy), 4. Intergenerációs meghittség (Intergenerational Intimacy), 5. Trianguláció a nukleáris családban (Nuclear Family Triangulation), 6. Intergenerációs trianguláció (Intergenerational Triangulation), 7. Intergenerációs megfélemlítés (Intergenerational Intimidation), 8. Személyes autoritás (Personal Authority). A PAFSQ abban különbözik más, differenciálódást mérő eszközöktől, hogy a hangsúlyt a differenciálódás/individuáció interperszonális aspektusaira helyezi; egymástól független alskálákkal rendelkezik, melyek a PAFS fogalmait mérik az aktuális kapcsolatokban a szülőkkel, férjjel/partnerrel, illetve a férj/partner gyerek(ek)kel való kapcsolatában; és úgy tekint a PAFS-konstrukumokra, mint a felnőttkor specifikus fejlődési fázisaira (Brossart, Lawson, & Kieffer, 2006).

Jelenleg a kérdőív három verziója létezik (Bray, 1991). A PAFSQ-A (Bray és mtsai, 1984) azoknak a felnőtteknek készült, akiknek van gyermekük,

a PAFSQ-B (Bray és mtsai, 1984) pedig a gyermektelen felnőtteknek. Ez a verzió megegyezik az A-verzióval, azzal a különbséggel, hogy nem tartalmazza a Nukleáris trianguláció alskáláját. Végül a PAFSQ C-változatát (Bray & Harvey, 1992) olyan fiatal felnőtteknek alkották meg, akiknek nincs gyerekük, ezért szintén nem tartalmazza a Nukleáris trianguláció alskálát. A kérdőív C-változatát a serdülőkori és a fiatal felnőttkori fejlődéssel járó sajátosságokat figyelembe véve alakították ki, az ebben az életszakaszban való mérésre optimalizálva.

Bray és munkatársai (1984) két vizsgálatban elemezték a PAFSQ megbízhatóságát. Az elsőben (nem klinikai populáción) az eredeti tesztfelvétel után két hét elteltével ismét kitöltették a kérdőívet. Az első időpontban a kérdőív alskáláinak Cronbach-alfa-értéke 0,82 és 0,95 közötti, míg a második időpontban az értékek 0,80 és 0,95 közöttiek voltak (1. táblázat). A szerzők vizsgálták a skálák teszt-reteszt megbízhatóságát is, az Intergenerációs fúzió-differenciálódás ($r = 0,55$) kivételével mindegyik skála teszt-reteszt megbízhatósága elfogadható volt. A második mintán szintén nem klinikai populáción véve fel a teszteket, 0,74 és 0,96 közötti Cronbach-alfa-értékeket találtak. Bray és munkatársai (1987) ellenőrizték a PAFSQ megbízhatóságát

1. táblázat. A PAFSQ belső megbízhatósága az eredeti szerzők vizsgálataiban

Alskála	A skálát alkotó itemek	Cronbach-alfa
Intergenerációs intimitás	3, 4, 7, 8, 9, 10, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 104	0,94 (0,93)
Intergenerációs megfélemlítés	14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41	0,89 (0,87)
Fúzió-individuáció a párcapcsolatban	11, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79	0,92 (0,87)
Személyes autoritás	107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124	0,83*
Párcapcsolati intimitás	1, 5, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60	0,95 (0,93)
Intergenerációs fúzió-individuáció	12, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105	0,87 (0,90)
Intergenerációs trianguláció	13, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51	0,82 (0,80)
Nukleáris trianguláció	2, 6, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132	0,92 (0,95)

* Ez az érték Bray és munkatársainak (1987) klinikai populáción végzett vizsgálatából származik, nem klinikai populáción eredetileg ennek a skálának nem vizsgálták a megbízhatóságát.

klinikai populáción is. A leggyengébb eredményt itt is az Intergenerációs fúzió-differenciálódás alskála (Cronbach-alfa = 0,75), a legjobbat pedig a Párkapcsolati intimitás alskálája (Cronbach-alfa = 0,96) mutatta.

2.2. Klinikai alkalmazhatóság

A PAFSQ jól használható a családterápiában, mivel azt méri, hogy a származási családban átélte minták miként és milyen mértékben vannak jelen a kitöltő párkapcsolatában, gyerekével való viszonyában, saját családja életében. A PAFSQ olyan folyamatok mérésére alkalmas, mint a trianguláció, a fúzió, a szülőkről való leválás és a generációk közötti mintaátadás. A kérdőívet érdemes a terápia különböző időszakaiban használni. Az elején annak a felfedezésére alkalmazható, hogy a páciens diszfunkcionális családi mintái miként járulnak hozzá az általa hozott probléma fenntartásához. Ha mindkét partner kitölti a kérdőívet, ez segíthet felfedezni a két származási család mintái közötti különbségeket, és irányt adhat a terapeutának abban, hol kell dolgozni a változáson. Ha a család minden tagjával kitöltetjük a kérdőívet, lehetőség adódik összehasonlítani az általuk elért pontszámokat, illetve rámutatni a rendszerszemlélet értelmében, hogyan működnek együtt abban, hogy az általuk létrehozott patológias egyensúlyt fenntartsák. A terapeutának a munkafolyamat végén is adhat információt a PAFSQ arról, hogy a család miként változott a terápia hatására (Bray, 1991).

3. Módszerek

3.1. Minta és eljárás

Az adatfelvételben közreműködtek a Debreceni Egyetem Magatartástudományi Intézete orvostan- és népegészségügyi hallgatói, akik a „Kötődés és párkapcsolat” című kreditkurzus követelményeinek teljesítése részeként vették fel a kérdőíveket. A kérdőívek felvételében részt vevő hallgatók az adatgyűjtés módszertanának ismeretében felnőtt ismerőseik körében vették fel az adatokat (maguk nem voltak a vizsgálati minta résztvevői). A vizsgálati személyek részletes írásbeli tájékoztatást kaptak a kutatás céljáról, a kérdőív kitöltési módjáról, majd aláírták a vizsgálatban való részvételi szándékot rögzítő nyilatkozatot. A kitöltők önként vettek részt a vizsgálatban, miután biztosítottuk őket anonimitásuk megőrzéséről. A minta legfontosabb jellemzőit a 2. táblázat mutatja be.

2. táblázat. A vizsgálati minta (N = 338) jellemzői

		Átlag	Szórás
Életkor (év)		41,09	10,95
		N	%
Nem	férfi	123	63,6
	nő	215	36,4
Iskolai végzettség	8 általános vagy kevesebb	9	2,6
	szakiskola, szakmunkásképző, ipari iskola	63	20
	érettségi	92	27,3
	felsőfokú technikum, felsőfokú szakképzés	39	11,5
	egyetemi, főiskolai diploma	135	38,6
Párkapcsolat típusa	házasság	258	76,3
	egyéb	80	23,7
Tervezik-e a házasságot?	tervezik a házasságot	33	41,3
	nem tervezik a házasságot	41	51,2
	nem válaszolt a kérdésre	6	7,5
Szülők párkapcsolati típusa	házasság	205	60,6
	regisztrált élettársi kapcsolat	2	0,6
	együttélés	3	0,9
	egyéb	128	37,9
Szülők együtt-nem-élésének oka	válás	22	16,5
	halál	101	75,9
	egyéb	7	5,3
	nem válaszolt	3	2,3
Gyerekek száma	1 gyerek	131	38,8
	2 gyerek	149	44,1
	3 gyerek	40	11,8
	4 gyerek	13	3,8
	5 gyerek	5	1,5

3.2. Eszközök

A PAFSQ A-verziója 132 állítást tartalmaz, amely az egyén tapasztalatai segítségével mutatja be aktuális kapcsolatait szüleivel, partnerével és gyerekeivel. A 8 alskála pontszáma tükrözi a személy differenciálódási szintjét,

illetve interperszonális kapcsolatai minőségét. A PAFSQ B-verziója azonos az A-verzióval, azzal a különbséggel, hogy a Nukleáris trianguláció alszámláját nem tartalmazza, így a kérdőív 122 állításból áll. A kitöltő mindkét esetben 5-fokú Likert-skálán adhatja meg, hogy mennyire ért egyet az adott állításokkal. A 125–132. kérdéseket csak azok a személyek válaszolhatják meg, akiknek van(nak) gyermeke(i).

Ezen a ponton meg kell jegyezzük, hogy a PAFSQ több olyan itemet tartalmaz, amelyek megfogalmazása szinte teljesen azonos egy másik itemmel, az egyetlen különbség az, hogy az egyik az anyával, a másik az apával kapcsolatos (pl.: *Az édesanyám és én jelentős személyek vagyunk egymás életében*, illetve *Az édesapám és én jelentős személyek vagyunk egymás életében*). A skála faktoranalízise során ezeket az itempárokat összeadták, és az így kapott itemeket elemezték, ezek az elemzések olvashatóak a PAFSQ kézikönyvében (Bray, 1991).

Brossart és munkatársai (2006) úgy érvelnek, hogy ez az eljárás nem helyes, mert teljesen más eredményt kapunk abban az esetben, ha az itemeket ilyen módon, párosával elemezzük, mintha külön-külön tesszük ezt. Ha helyes azon elgondolás, miszerint ezek a tételek összetartoznak, akkor a faktoranalízis során összegzés nélkül is ugyanabban a faktorban kell a legnagyobb súllyal szerepelniük. Ha külön faktort alkotnak, akkor nem helyes az ezeket az itemeket összetartozónak tekintő eljárás. A mi célunk az lévén, hogy az eredeti instrukciókat követve végezzük el a PAFSQ faktoranalízisét, az itemeket páronkénti, összegzett formában, a tesztkönyvben leírtaknak megfelelően elemeztük.

Az angol nyelvű eredeti kérdőívet egymástól függetlenül három személy fordította magyarra. Ezután kialakítottunk egy közös változatot, amelyet egy negyedik személy visszafordított angol nyelvre. A visszafordított változatot elküldtük az eredeti szerzőnek (J. Bray), aki néhány kisebb módosítást követően elfogadta a fordítást.

4. Eredmények

4.1. A PAFSQ faktoranalízise

Az elemzéseket az SPSS programcsomag 13.0 változatával, illetve az R programmal végeztük. A PAFSQ magyarországi validálásának első lépéseként megerősítő faktoranalízist végeztünk annak érdekében, hogy megvizsgáljuk, az eredetileg felállított faktorstruktúra illeszkedik-e az adatainkra. Az elemzéseket R-ben végeztük el. Az R egy nyílt forráskódú programozási nyelv és környezet, amely adatelemzésre és az eredmények grafikus

megjelenítésére szolgál. A megerősítő faktoranalízishez az R *lavaan* nevű csomagját használtuk fel (Rosseel, 2012). A csomag alapértelmezett módon a maximum likelihood becslést használja, az elemzéseinkhez magunk is ezt alkalmaztuk. Az illeszkedési mutatók a következőképpen alakultak: $\chi^2(4157) = 10106,824$; $\chi^2/df = 2,431$; $p < 0,001$; RMSEA = 0,064; CFI = 0,558; TLI = 0,545; SRMR = 0,09. Ezen illeszkedési mutatók alapján az eredeti faktorstruktúra nem vehető át a magyar mintára, ezért indokoltnak láttuk feltáró faktoranalízis végzését is.

A feltáró faktoranalízist úgy végeztük el, hogy megismételtük azt az eljárást, amelyet a szerző bemutat a teszt kézikönyvében (Bray, 1991). Ez alapján nyolc faktort határoztunk meg, éppúgy, mint a PAFSQ amerikai változatában. A faktoranalízis során ferde fogatást alkalmaztunk, mivel a PAFSQ által leírt dimenziók mind elméletileg, mind empirikusan igazolhatóan korrelálnak egymással. A Kaiser–Mayer–Olkin kritérium, ami fontos mérőszáma annak, hogy adatainkon elvégezhető-e a faktoranalízis, 0,815 volt, ami nagyon jónak mondható, a Bartlett-teszt is arra utalt ($p < 0,001$), hogy az adatokon elvégezhetőek az elemzések. A faktoranalízis elvégzésekor egy itemet akkor soroltunk egy faktorba, ha legalább 0,30-as súllyal szerepelt az adott faktorban.

Az első faktorba 35 itemet soroltunk, melyek az édesanyával és az édesapával való közeli, bensőséges kapcsolatra vonatkoznak. Mivel a faktorban lévő tételek a szülőkkel való közeli kapcsolatra fókuszálnak, megtartottuk a szerző által adott nevet: *Intergenerációs meghittség*. Az ehhez a faktorhoz tartozó tételek skálaként figyelembe véve megfelelő belső konzisztenciával rendelkeznek (Cronbach-alfa = 0,86). A második faktorhoz 23 tétel tartozott, melyek a megfélemlítés érzésére vonatkoztak a szülőkkel való kapcsolatban. Ezért itt is megtartottuk a szerző által adott *Intergenerációs megfélemlítés* nevet. Az így képzett alskála Cronbach-alfa-értéke 0,89. A harmadik faktor esetében 14 tételt azonosítottunk. Az így képzett alskálát – hasonlóan a szerzőhöz – *Fúzió-differenciálódás a párkapcsolatban* alskálának neveztük, mivel a tételek egyrészt a partnerrel való szimbiotikus összeolvadásra, másrészt pedig a partnertől való különálló működésre vonatkoztak. Az alskála Cronbach-alfa-értéke 0,84. A negyedik faktorba 8 olyan tétel tartozik, melyek arra vonatkoznak, miként reagálna valaki, ha bizonyos érzékeny témákról kellene beszélnie a szüleivel. Itt is megtartottuk a faktornak az eredeti nevét, amit *Személyes autoritás* elérésének fordítottunk. Az így létrehozott alskála belső konzisztenciája megfelelő volt (Cronbach-alfa = 0,71).

Az ötödik faktor 13 kérdést tartalmaz, amelyek a kapcsolati közelségről, intimitásról szólnak, ezért megtartottuk a szerző által adott *Párkapcsolati intimitás* nevet. A skála Cronbach-alfa-értéke 0,90, ami kiváló belső konzisz-

tenciára utal. A hatodik faktor 6 tételt tartalmaz, amelyek a szülőktől való leválásról szólnak. Ezért ezeket a tételeket az *Intergenerációs fúzió-differenciálódás* alskálához rendeltük. Ennek az alskálának a Cronbach-alfa értéke 0,70. A hetedik faktor 13 tételt tartalmaz, amelyek a szülőkkal, illetve a következő generációval, a gyerekekkel való kapcsolatra vonatkoznak. Mivel ennek a faktornak, illetve az utolsónak is központi témája a trianguláció, úgy tűnik, hogy a kitöltők azonosnak tekintették a kétféle generáció felé irányuló triangulációt. Ezért ezt az alskálát egyszerűen *Triangulációnak* neveztük el, függetlenül attól, hogy kire irányul a trianguláció jelensége. A Trianguláció alskála Cronbach-alfa-értéke 0,75. Az utolsó faktorban 4 itemet azonosítottunk. Az általunk kapott faktor struktúrája teljes mértékben eltér az eredetitől. Egyetlen kérdést sikerült azonosítani, amely megegyezik az eredetivel, ezért itt eltértünk az eredeti meghatározástól. Mivel az így képzett alskálába tartozó kérdések a személyes felelősség téma köré csoportosulnak, *Személyes felelősség a fontos kapcsolatokban* alskálának neveztük el. Cronbach-alfa-értéke 0,73.

3. táblázat. Az alskálák megbízhatósági mutatói és értelmezésük

	Az alskálát képező itemek a jelen mintában	Cronbach- alfa a jelen mintában	Magasabb pontszám jelentése
Intergenerációs meghiittség	3, 4, 7, 8, 9, 10, 44, 45, 46, 47, 50, 51, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 107, 116–124	0,86	nagyobb mértékű intimitás
Intergenerációs megfélemlítés	18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41	0,89	alacsonyabb mértékű megfélemlítés
Fúzió-individuáció a párkapcsolatban	61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 76, 77	0,84	magasabb mértékű individuáció
Személyes autoritás	108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115	0,71	magasabb mértékű személyes tekintély
Párkapcsolati intimitás	1, 5, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 78, 79	0,90	magasabb mértékű intimitás
Intergenerációs fúzió-individuáció	98, 99, 100, 101, 103, 105	0,70	magasabb mértékű individuáció
Trianguláció	6, 20, 42, 43, 48, 49, 127, 128, 129, 130, 131, 132	0,75	alacsonyabb mértékű trianguláció
Személyes felelősség a fontos kapcsolatokban	11, 12, 13	0,73	magasabb mértékű személyes felelősség

A 3. táblázat összefoglalja a skálák megbízhatósági mutatóit (Cronbach-alfa), valamint bemutatja, hogy az egyes skálákon elért magasabb pontszámok milyen jelentéstartammal bírnak. A skálák értelmezésében követtük a Bray és munkatársai (1984) által meghatározott pontozást.

4.2. Az alskálák kapcsolata a demográfiai jellemzőkkel

Ellenőriztük, hogy vannak-e nemi különbségek az egyes alskálákban. Kolmogorov–Smirnov próbával megvizsgáltuk, hogy a PAFSQ skálái követik-e a normáeloszlást. A próba eredményei alapján a skálák közül a Párkapcsolati intimitás és a Személyes felelősség nem követte ($p = 0,021$; $p = 0,001$), míg a többi skála követte a normáeloszlást. A 4. táblázat tartalmazza azokat a skálákat, amelyek normáeloszlást követtek, és amelyekben t-próbával különbséget találtunk a két csoport között.

4. táblázat. A minta nemi különbségei az egyes faktorokban

		átlag	szórás	t-érték	df	p-érték
Intergenerációs intimitás	Nők	87,21	22,77	-4,415	352	<0,001
	Férfiak	98,47	23,75			
Személyes autoritás	Nők	26,90	4,56	2,070	352	0,039
	Férfiak	27,96	4,78			
Trianguláció	Nők	50,01	7,50	-2,135	340	0,033
	Férfiak	48,13	8,37			

A 4. táblázat adatai szerint a nők szignifikánsan magasabb Intergenerációs meghittségről számolnak be, mint a férfiak. Emellett a férfiak Személyes autoritás értéke szignifikánsan nagyobbak mutatkozott, mint a nőké. A Trianguláció skálán a magasabb pontszám alacsonyabb triangulációra utal, az elemzések pedig azt mutatják, hogy a trianguláció jellemzőbb a férfiakra, mint a nőkre. A Személyes felelősség és a Párkapcsolati intimitás skálák nem mutattak normáeloszlást, ezért a két nemet Mann–Whitney-próbát használva vetettük össze. A Személyes felelősség faktorban különbséget találtunk a két nem között ($Z = -2,371$; $p = 0,018$), a férfiak rangátalaga (160,28) alacsonyabbnak mutatkozott a nőkéénél (186,74).

Az általunk vizsgált demográfiai változók közül az iskolai végzettség is szignifikáns összefüggésben állt a PAFSQ alskáláival. Mivel 8 általános vagy ennél alacsonyabb végzettséggel nagyon kevés vizsgálati személy rendelkezett, úgy döntöttünk, hogy ebből a szempontból adataikat nem

elemezzük. A varianciaanalízis azt mutatta, hogy az Intergenerációs meghittségben ($F[4,334] = 6,339$; $p < 0,001$), a Trianguláció faktorban ($F[4,334] = 4,092$; $p = 0,007$) és a Párkapcsolati fúzió–differenciáció faktorban ($F[4,334] = 4,724$; $p = 0,003$) vannak különbségek a mintán belül (lásd 5. táblázat). A Tukey HSD post hoc tesztet használva azt találtuk, hogy az egyetemi végzettségűek alacsonyabb pontszámot érnek el az intergenerációs intimitásban, mint az érettségivel rendelkezők ($p = 0,004$) vagy a felsőfokú szakképzésben résztvevők ($p = 0,006$). Az egyetemi végzettségűek továbbá alacsonyabb pontszámot értek el a szakmunkásképzőt végzetteknel ($p = 0,011$) a triangulációs faktorban. A párkapcsolati fúzió–differenciáció terén az egyetemi végzettségű személyek magasabb pontszámot értek el, mint a szakmunkásképzőt végzettek ($p = 0,011$).

5. táblázat. Az intergenerációs intimitás, trianguláció és a párkapcsolati fúzió–differenciáció terén található különbségek az iskolai végzettség mentén

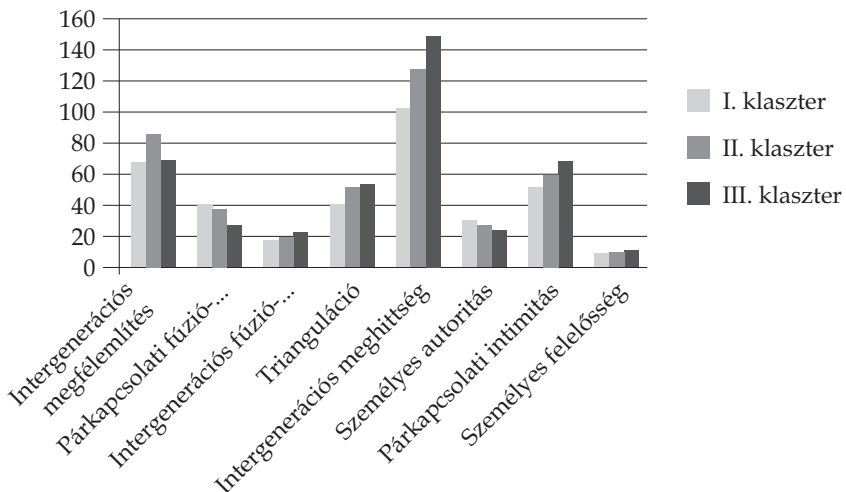
Iskolai végzettség		Intergenerációs intimitás	Trianguláció	Párkapcsolati fúzió–differenciáció
Szakmunkás	átlag	127,71	51,66	33,39
	szórás	22,61	7,269	9,56
Érettségi	átlag	132,33	49,10	34,59
	szórás	20,23	7,08	7,85
Felsőfokú szakképzés	átlag	136,48	50,7	33,92
	szórás	21,83	8,17	9,66
Egyetemi végzettség	átlag	121,67	47,8	37,57
	szórás	25,57	8,32	8,62
	F	6,339	4,092	4,724
	p	0,001	0,007	0,003

4.3. Profiltípusok

A PAFSQ skálái jelenleg nem rendelkeznek vágási pontokkal, amelyek alapján besorolhatnánk a vizsgált személyeket különböző kategóriákba, ezért használata során az összes pontszám együttes elemzése szükséges a pontos diagnosztikához. A pontszámokat egyszerre elemezve alkothatók olyan profiltípusok, amelyek ismerete később segítheti a megfelelő terápiás eljárás kiválasztását. A kérdőív eredményei alapján magasan differenciálódott személy magas intimitást, magas individuációt és magas személyes autoritást mutat. Ami a trianguláció és a megfélemlítés területeinek

értékeit illeti, ezek alacsonyok lesznek. A magas pontszám az intimitást és az intergenerációs megfélemlítést mérő alszkálakon, illetve az alacsony differenciálódás-pontszám szimbiotikus kapcsolati típusra utal. Továbbá az alacsony pontszám az intimitás- és az intergenerációs alszkálakon vagy az alacsony intimitás, illetve magas megfélemlítés egy olyan kapcsolatra utal, ahol a felek félnek az érzelmek nyílt felvállalásától (Bray, 1991). Bayer és Day (1987) párokkal kapcsolatosan írt le egy tipológiát, melyet klaszteranalízis segítségével dolgoztak ki. Négy klasztert azonosítottak, amelyek alátámasztani látszótták a Bray (1991) által felvázolt profiltípusokat.

Kétlépes klaszteranalízis segítségével mi is törekedtünk arra, hogy megpróbáljunk olyan profiltípusokat alkotni, amelyek segíthetik a későbbiek során a diagnosztikát. Három klasztert kaptunk eredményül, az analízis sziluett-együtthatója 0,3 lett. Az I. klaszter (Intergenerációs szimbiózis) jellemzői (N = 87): magas intergenerációs megfélemlítés, magas párkapcsolati differenciálódás (és így alacsony párkapcsolati fúzió), alacsony intergenerációs differenciálódás (és magas fúzió). Jellemző rájuk továbbá a trianguláció, magas a személyes autoritás és alacsony a párkapcsolati intimitás, valamint az intergenerációs meghittség. A személyes felelősség értékük szintén alacsony. A II. klaszter (Kapcsolati meghittség) jellemzői (N = 144): átlagos értéket képviselnek szinte minden faktorban, kivéve az intergenerációs megfélemlítést, ami erre a csoportra jellemző a legkevésbé. A III. klaszter (Párikapcsolati szimbiózis) jellemzői (N = 106): magas intergenerációs megfélemlítés, alacsony párkapcsolati differenciálódás (és magas fúzió), magas intergenerációs differenciálódás (és alacsony fúzió),

1. ábra. A faktorok átlagos értékei az egyes klaszterekben

nem jellemző rájuk a trianguláció, alacsony a személyes autoritás, magas a párkapcsolati intimitás, valamint az intergenerációs meghittség. Ennek a csoportnak van a legmagasabb pontszáma a személyes felelősség faktorban.

A 6. táblázat bemutatja, hogy az egyes faktorokban milyen átlagos értékek jellemzik a három klasztert, az 1. ábra pedig szemlélteti ezeket a különbségeket (az ábrán a sztenderdizált pontszámok láthatóak).

A 7. táblázat a nemek három klaszterben való tényleges és elvárható előfordulását mutatja. A khi-négyzet-teszt szignifikáns különbségeket mutatott a férfiak és nők egyes klaszterekben való előfordulása kapcsán ($\chi^2 = 6,752$; $df = 2$; $p = 0,034$). Azt látjuk a táblázatból, hogy az I. klaszterben több férfi van, mint amennyinek függetlenség esetén lennie kellene, a II.-ban és a III.-ban kevesebb. A nők esetében fordított a helyzet, ők az I. klaszterben vannak kevesebben (45-en) az elvártnál (55). A II. és III. klaszterben viszont többen vannak (94 és 71) a vártnál (91 és 67).

6. táblázat. A PAFS faktorainak átlagos értékei és szórása a három klaszterben

	I. klaszter		II. klaszter		III. klaszter	
	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás
Intergenerációs megfélemlítés	68,09	8,87	86,77	13,73	69,44	16,88
Párkapcsolati fúzió-individuáció	40,33	7,42	37,87	8,03	28,30	6,52
Intergenerációs fúzió-individuáció	18,19	4,01	20,46	4,34	22,57	4,51
Trianguláció	40,04	5,84	51,17	5,10	54,08	5,87
Intergenerációs meghittség	102,60	16,21	127,02	18,72	148,74	12,27
Személyes autoritás	30,26	4,91	27,43	3,55	24,48	4,33
Párkapcsolati intimitás	51,79	6,13	59,63	9,79	68,42	5,65
Személyes felelősség	9,22	1,89	9,58	2,42	11,43	2,18

7. táblázat. A nemek előfordulásának gyakorisága a három klaszterben

			I. klaszter	II. klaszter	III. klaszter
Nem	Férfi	Elemszám	42	45	35
		Elvárt elemszám	32	51,1	39
		Százalékos arány	34,4%	36,9%	28,7%
	Nő	Elemszám	45	94	71
		Elvárt elemszám	55	91	67
		Százalékos arány	21,4%	44,8%	33,8%

8. táblázat. Az iskolai végzettség gyakorisága a három klaszterben

		Iskolai végzettség			
		szakiskola, szakmunkás- képző, ipari iskola	érettségi	felsőfokú technikum, felsőfokú szakképzés	egyetemi, főiskolai diploma
I. klaszter	Elemiszám	9	19	7	51
	Elvárt gyakoriság	16,5	24	10,1	35,4
	Százalékos arány	10,5%	22,1%	8,1%	59,3%
II. klaszter	Elemiszám	31	41	14	48
	Elvárt gyakoriság	25,7	37,3	15,8	55,2
	Százalékos arány	23,1%	30,6%	10,4%	35,8%
III. klaszter	Elemiszám	22	30	17	34
	Elvárt gyakoriság	19,8	28,7	12,1	42,4
	Százalékos arány	21,4%	29,1%	16,5%	33%

Elemeztük azt is, hogy végzettség szempontjából milyen az egyes klaszterekben a minta megoszlása. Az eredmények szerint a végzettség összefügg azzal, hogy a vizsgálati személyek melyik klaszterbe kerültek ($\chi^2 = 20,117$; $df = 8$; $p = 0,010$). Az eredmények összefoglalását a 8. táblázatban mutatjuk be. A szakiskolát, szakmunkásképzőt, illetve ipari iskolát végzettek az I. klaszterben alulreprezentáltak, a II. klaszterben viszont nagyobb gyakoriságban fordulnak elő. Ugyanez a tendencia jellemzi a érettségivel rendelkező csoportot is. A felsőfokú technikumot vagy szakképzést végzettek a III. klaszterben gyakoribbak, míg az I.-ben kevésbé. Az I. klaszterben az diplomások jelentősen nagyobb gyakorisággal vannak jelen. A nyolc általánost vagy kevesebbet végzettek az alacsony elemszám miatt nem szerepelnek az elemzésben.

4.4. A kapcsolatokkal való elégedettség összefüggése a PAFSQ faktoraival

A PAFSQ itemei közül az első nyolc a párkapcsolatra, gyermekkel, anyával, apával való kapcsolatra kérdez rá. Ezekből az itemekből előállítottunk 4 olyan mutatót, amelyek a fenti kapcsolatokkal való elégedettséget fejezik ki. Az itemek eredeti kiértékelése szerint az elégedettségi mutató a különböző kapcsolatokkal való elégedettség összesítéséből adódik. Jelen vizsgálatban az egyes kapcsolatokat külön vizsgáltuk, mivel az ezekkel

való elégedettség nem feltétlenül jár szorosan együtt. Mivel az elégedettségi mutatók a Kolmogorov–Smirnov teszt alapján nem voltak normál-eloszlásúak ($p < 0,001$), a Spearman-féle rangkorrelációt használtuk. Mind a négy mutató 2-2 item alapján állt össze, az itemek egymással való korrelációjának szintje 0,6 és 0,78 közötti. A négy mutató a következő volt: 1. párkapcsolati elégedettség (1. és 5. item), 2. kapcsolati elégedettség a gyermekkel (2. és 6. tétel), 3. kapcsolati elégedettség az anyával (3. és 7. tétel), 4. kapcsolati elégedettség az apával (4. és 8. tétel). Az elégedettségi mutatókat korreláltattuk a PAFSQ faktoraival, hogy megtudjuk, hogy a különböző családtagokkal kapcsolatos elégedettség miként függ össze a PAFSQ által mért egyéb konstrukciókkal. A korrelációs értékeket a 9. táblázat tartalmazza.

9. táblázat. Az elégedettséggel kapcsolatos mutatók és a PAFSQ faktorai közötti korrelációs összefüggések

	Elégedettség a fontos kapcsolatokban			
	gyermek	partner	anya	apa
Intergenerációs megfélemlítés	0,04	0,005	-0,25**	-0,30**
Párkapcsolati fúzió-individuáció	-0,34**	-0,46**	-0,24**	-0,22**
Intergenerációs fúzió-individuáció	0,12*	0,06	0,23**	0,22**
Trianguláció	0,51**	0,37**	0,24**	0,27**
Intergenerációs meghittség	0,42**	0,28**	0,61**	0,63**
Személyes autoritás	-0,008	0,01	-0,06	-0,11*
Párkapcsolati intimitás	0,40**	0,69**	0,24**	0,16**
Személyes felelősség	0,29**	0,22**	0,41**	0,35**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

A *gyermekkel való kapcsolati elégedettség* mutatója negatív kapcsolatot mutat a párkapcsolati fúzió-individuációval és pozitívan függ össze a triangulációval, az intergenerációs meghittséggel, a párkapcsolati intimitással és a személyes felelősséggel. A *partnerrel való kapcsolati elégedettség* mutatója negatív összefüggést jelez a párkapcsolati fúzió-individuációval, illetve pozitív kapcsolatot a triangulációt és párkapcsolati intimitást mérő alskálákkal. Az *anyával való kapcsolattal összefüggő elégedettség* pozitív kapcsolatot mutat az intergenerációs meghittséget és a személyes felelősséget mérő tételekkel. Az *apával való kapcsolattal való elégedettség* negatív összefüggést jelez az intergenerációs megfélemlítést, valamint pozitív kapcsolatot az intergenerációs meghittséget és személyes felelősséget mérő alskálákkal.

5. Megbeszélés

Tanulmányunk célja a Személyes Autoritás a Családi Rendszerben Kérdőív (PAFSQ) magyar adaptálása és ennek bemutatása. A kérdőív adaptálását azért találtuk fontosnak, mert a magyar szakirodalomban néhány kivételtől eltekintve kevés a családi folyamatok részletes elemzésére alkalmas kérdőív, és – tudomásunk szerint – intergenerációs családi viszonyokat is elemző kérdőív egyáltalán nem elérhető magyar nyelven.

Mivel a megerősítő faktoranalízis nem igazolta az eredeti, egyesült álamokbeli mintán talált faktorok magyar mintára való alkalmazhatóságát, feltáró faktorelemzést is végeztünk. Ennek során, Bray-hez hasonlóan 8 faktort azonosítottunk. A faktorok összetétele az első 6 faktor esetében közel azonos volt az eredetivel, ezért ezeknél megtartottuk a szerző eredeti nevezéktanát. Tekintettel arra, hogy az utolsó két faktor összetétele eltért az eredetitől, elnevezésüket is megváltoztattuk. A szerző által azonosított hetedik (*Nukleáris trianguláció*) és nyolcadik faktor (*Intergenerációs trianguláció*) a mi mintánkban összevonva a *Trianguláció* nevet kapta. Az előző faktorok „kimaradt” itemeiből állt össze egy új faktor, amely a *Személyes felelősség a fontos kapcsolatokban* elnevezést kapta. Az angol és a magyar minta faktorstruktúrája közti különbség okaként kulturális eltéréseket sejtünk. Vizsgálatunk szempontjából talán legfontosabb a leválás jellegzetes kultúrközi különbsége. Az észak-amerikai kultúrában a korai anyagi és kötődési függetlenedés kiemelt hangsúlyt kap. A magyar kultúrában az interszubbektivitás, az egész életúton átívelő kötődéstörténet kap nagyobb hangsúlyt. Véleményünk szerint ez a kulturális különbség egyrészt igazolja, hogy nincs, nem is dolgozható ki kultúrafüggetlen teszt ezen a területen, de törekedni kell mindenképpen a kulturális hatásokat a saját helyükön értékelő mérőeszköz létrehozására; másrészt magyarázatul szolgálhat az amerikai és magyar mintában talált különbségeknek. Ezeknek a különbségeknek finomabb elemzését a továbbiakban tervezzük.

Ezen faktorok alapján profiltípusokat képeztünk kétlépéses klaszteranalízissel. Fontosnak tartottuk ugyanis, hogy olyan profilokat kaphassunk, amelyek megkönnyíthetik a diagnosztikát. A faktorok alapján képzett három profiltípusban nemi különbségeket is találtunk. Az első profiltípus (Intergenerációs szimbiózis) nagyobb valószínűséggel fordulhat elő férfiaknál, mint a második (Kapcsolati meghittség) és a harmadik (Párkapcsolati szimbiózis), amiben inkább nők előfordulása valószínűbb az eredményeink szerint. Ezek a profilok ugyanakkor még további vizsgálatokat igényelnek, kérdéses, hogy más mintán is azonosíthatóak-e, és ha igen, milyen tényezők befolyásolhatják őket.

A PAFSQ hasznos eszköz lehet a családi problémák diagnosztizálásában, de ahhoz, hogy a kapott eredmények alapján megfelelő diagnózisokat állíthassunk fel, meg kell győződnünk arról, hogy a kérdőív valid eredményeket ad. Ennek érdekében a PAFSQ faktorait korreláltattuk az általunk képzett elégedettségi mutatókkal, mert ezek a mutatók a családi problémák indikátorai lehetnek. Eredményeink szerint minél alacsonyabb a trianguláció előfordulása a származási családban, annál magasabb az egyén elégedettsége gyermekével, illetve a partnerével. Vagyis ha a szülők nem voltak aktív részesei a konfliktusoknak a saját családjukban, később minőségileg jobb kapcsolatot fognak tudni fenntartani saját partnerükkel, illetve gyermekükkel. Nagyobb elégedettséget ezekben a kapcsolatokban akkor is tapasztalhatunk, ha magas szintű az intimitás, illetve ha alacsony a fúzió-individuáció, vagyis az illető képes a megfelelő szabadságot biztosítani a gyermekének és a partnerének. Növeli a kapcsolati elégedettséget a gyermekkel és mindkét szülővel, ha a származási családban magas meg-hittség volt jellemző, illetve, ha az illető személyes felelősségének érzi ezen kapcsolatok ápolását. Továbbá az alacsony intergenerációs megfélemlítés, vagyis az, hogy az illető már nem függ a szüleitől anyagi és érzelmi szükségletei kielégítésében, növeli az elégedettséget az apával való kapcsolatban. Ezek a jól értelmezhető eredmények azt látszanak alátámasztani, hogy a kérdőív által mért faktorok alkalmasak lehetnek a családi rendszerek problémáinak azonosítására. Mindezekkel együtt érdemes lenne a PAFSQ faktorainak más mérőeszközökkel való összefüggéseit is vizsgálni.

Fontos figyelembe vennünk kutatásunk korlátait, így például nincs információnk a visszautasítási arányról, és a minta nem tekinthető reprezentatívnak. Továbbá a faktoranalízis elvégzése során párosítottuk azokat az itemeket, amelyek tartalmukban egyeztek, csak más szülőről szóltak, a kérdőív kézikönyvének leírását (Bray, 1991) követve.

6. Következtetések

A Személyes Autoritás a Családi Rendszerben Kérdőív magyar mintán meghatározott faktorstruktúrája részben megfelel az eredeti szerző által azonosított faktorstruktúrának (hat faktor közel azonos az eredetivel), és az így képzett alskálák megfelelő pszichometriai jellemzőkkel rendelkeznek. A kérdőív fontos mérőeszköz lehet a családi kapcsolati folyamatok mérésének mind kutatási szempontból, mind a családterápiás gyakorlat számára.

Irodalom

- Anderson, S.A., & Fleming, W.M. (1986a). Late adolescents home-leaving strategies: Predicting ego identity and college adjustment. *Adolescence*, 21(82), 453–459.
- Anderson, S.A., & Fleming, W.M. (1986b). Late adolescents identity formation: Individuation from the family of origin. *Adolescence*, 21(84), 785–796.
- Bayer, J.P., & Day, J.D. (1987). *A couple typology based on differentiation and its predictive ability for marital intimacy and adjustment*. Unpublished Masters Thesis. Denton: Department of Psychology, Woman's University
- Birditt, K.S., Fingerman, K.L., Lefkowitz, E.S., & Kamp Dush, C.M. (2008). Parents perceived as peers: Filial maturity in adulthood. *Journal of Adult Development*, 15(1), 1–12.
- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York: Aronson
- Böszörményi-Nagy, I., & Ulrich, D.N. (1981). Contextual family therapy. In A.S. Gurman, & D.P. Kniskern (Eds.), *Handbook of Family Therapy* (159–186). New York: Brunner/Mazel
- Bray, J.H. (1991). *Personal authority in the Family System Questionnaire Manual*. Houston: D-Boy Productions
- Bray, J.H., & Harvey, D.M. (1992). Intimacy and individuation in young adults: Development of the young adult version of the Personal Authority in the Family System Questionnaire. *Journal of Family Psychology*, 6(2), 152–163.
- Bray, J.H., Harvey, D.M., & Williamson, D.S. (1987). Intergenerational family relationships: An evaluation of theory and measurement. *Psychotherapy*, 24(3), 516–528.
- Bray, J.H., & Williamson, D.S. (1987). Assessment of intergenerational family relationships. In A.J. Hovestadt, & M. Fine (Eds.), *Family of origin therapy: Application in clinical practice*. *Family therapy collections* (31–44). Rockville: Aspen Press
- Bray, J.H., Williamson, D.S., & Malone, P.E. (1984). Personal authority in the family system: Development of a questionnaire to measure personal authority in intergenerational family processes. *Journal of Marital and Family Therapy*, 10, 167–178.
- Brossart, D.F., Lawson, D.M., & Kieffer, K.M. (2006). Factor analysis of the Personal Authority in the Family System Questionnaire. *Journal of Marital and Family Therapy*, 32(4), 439–449.
- Gilliard, J.L., Blanton, P.W., & Bartley, S.J. (2007). Gender and generation: The relative influence of intimacy and individuation with mother and with father for spousal intimacy and individuation among dual-earner husbands and wives. *The Family Journal*, 15(4), 350–358.
- Harvey, D.M., & Bray, J.H. (1991). An evaluation of an intergenerational theory of personal development: Family process determinants of psychological and health distress. *Journal of Family Psychology*, 4, 42–69.
- Harvey, D.M., Curry, C.J., & Bray, J.H. (1991). Individuation/intimacy in intergenerational relationships and health: Patterns across two generations. *Journal of Family Psychology*, 5(2), 204–236.
- Lawson, D.M., & Brossart, D.F. (2001). Intergenerational transmission: Individuation and intimacy across three generations. *Family Process*, 40(4), 429–442.
- Lawson, D.M., & Brossart, D.F. (2004). The developmental course of personal authority in the family system. *Family Process*, 43(3), 391–409.
- Lawson, D., Gaushell, H., & Karst, R. (1993). The age onset of personal authority in the family system. *Journal of Marital and Family Therapy*, 19(3), 287–292.

- Nistor, M., Papp, G., Martos, T., & Molnár, P. (2013). Az Érzelmi Leválás Kérdőív magyar változatának (DSI-H) pszichometriai jellemzői. Közlésre benyújtott kézirat
- Ng, K.-M., & Smith, S.D. (2006). The relationships between attachment theory and intergenerational family systems theory. *The Family Journal*, 14(4), 430–440.
- Parsons, N., Nalbone, D.P., Killmer, J.M., & Wetchler, J.L. (2007). Identity development, differentiation, personal authority, and degree of religiosity as predictors of interfaith marital satisfaction. *The American Journal of Family Therapy*, 35(4), 343–361.
- Peleg, O. (2005). The relation between differentiation and social anxiety: What can be learned from students and their parents? *The American Journal of Family Therapy*, 33(2), 167–183.
- Prest, L.A., Benson, M.J., & Protinsky, H.O. (1998). Family of origin and current relationship influences on codependency. *Family Process*, 37(4), 513–528.
- Rosseel, Y. (2012). Lavaan: An R package for structural equation modeling. *Journal of Statistical Software*, 48(2), 1–36.
- Russo, J. (2009). *An exploratory study of within group differences of substance abusing mothers using Bowen family systems concepts on the Personal Authority in Family Systems Questionnaire*. Dissertation. Akron: University of Akron
- Williamson, D.S. (1981). Personal authority via termination of the intergenerational hierarchical boundary: A “new” stage in the family life cycle. *Journal of Marital and Family Therapy*, 7, 441–452.
- Williamson, D.S. (1982). Personal authority in family experience via termination of the intergenerational hierarchical boundary: Part III – Personal authority defined, and the power of play in the change process. *Journal of Marital and Family Therapy*, 8, 309–323.
- Williamson, D.S. (1991). *The intimacy paradox: Personal authority in the family system*. New York: Guilford Press
- Williamson, D.S., & Bray, J.H. (1985). The intergenerational view. In S. Henao, & N. Grose (Eds.), *Principles of family systems in family medicine* (90–110). New York: Brunner / Mazzeel
- Williamson, D.S., & Bray, J.H. (1988). Family development and change across the generations: An intergenerational perspective. In C.J. Falicov (Ed.), *Family transitions: Continuity and change over the life cycle* (357–384). New York: Guilford Press

Szerzői munkamegosztás

A tanulmány elméleti megalapozását, a vizsgálat kivitelezését, az ötletek felvetését, kidolgozását, megszövegezését, a hipotézisek felállítását, az adatok felvételét és értelmezését Nistor Mihaela végezte el. A statisztikai feldolgozásban, a szöveg statisztikai részének megfogalmazásában, az adatok kiértékelésében és értelmezésében Papp Gábor vett részt. Martos Tamásnak a validálási folyamat átgondolásában, a statisztikai módszerek és a szöveg egyes részeinek újragondolásában, az eredmények értelmezésében volt szerepe. Molnár Péter a munka teljes szakmai részének irányításában, az ötletek kidolgozásától, megvalósításától, a hipotézisalkotáson, módszerek megválasztásán keresztül az eredmények értelmezéséig vállalt szerepet témavezetőként. A végső szöveget érintő javítások a szerzők közös munkája.

Psychometric characteristics of the Hungarian Version of the Personal Authority in the Family System Questionnaire (PAFSQ-H)

NISTOR, MIHAELA – PAPP, GÁBOR –
MARTOS, TAMÁS – MOLNÁR, PÉTER

Background: The term “personal authority in the family system” (PAFS) was coined by Williamson (1981, 1982). The PAFS is an individual as well as family life cycle stage, having the aim to terminate the intergenerational boundaries between parents and their adult offsprings, by reinterpreting and ordering these boundaries. PAFS is a synthesizing construct representing the tension between differentiation and intimacy, as occur in the biological family to be recreated later in other significant personal relationships. *Aim:* In this study, we present the psychometric characteristics and the adaptation process of the Hungarian Version of the Personal Authority in the Family System Questionnaire (PAFSQ-H) elaborated by James Bray and his associates. The PAFSQ contains 132 items, and was developed to measure the family relationships through three generations as perceived by each individual in the family. *Methods:* Our sample is composed of 338 adults (215 women and 123 men, aged between 20 and 88 years, $M_{\text{age}} = 41.09 \pm 10.95$ yrs), living in stable pair bonds. Using confirmatory factor analysis, we examined whether the factor structure determined by Bray and colleagues (1984) can be replicated in a Hungarian sample as well. Exploratory factor analysis was also performed to examine whether there is a factor structure, which fits better to the Hungarian sample than the original. *Results:* Factor structure in the present sample was mostly consistent with the one Bray and his associates (1984) reported. Six factors were the same and two were different (Triangulation and Personal responsibility in important relationships) that may reflect cultural differences. The resulting Cronbach’s alpha indicators were acceptable (0.70 to 0.90). Significant correlation between the satisfaction index (compiled from eight questionnaire items, related to satisfaction with partner, mother and father relationships, respectively) and Bray’s factor structure were established. We also identified three profile types from our factors, showing different stages of developmental process of individuation and intimacy. *Conclusion:* The psychometric properties of the Hungarian version of Personal Authority in the Family System Questionnaire (PFSQ-H) were found to be adequate. The questionnaire can be used in the research but further studies are needed to finalize its structure.

Keywords: differentiation of self, triangulation, family, separation, intergenerational, satisfaction, adaptation